కాందిశీకులు

ఉత్తరం ఇంకోసారి చదివాను: "కాందిశీకుణ్ణయి రేపు సాయంత్రం నీదగ్గరకు వస్తున్నా, కాస్టేషన్‌కు రావాలి—"

అదే నాకు అర్థమవటం లేదు. బాంబులకు భయపడి పరుగెత్తేవాళ్ళందరూ కాందిశీకులుగా దినపత్రికల్లో పేర్కొన బడుతున్నారు. మరి యీ కృష్ణమూర్తి కాందిశీకుడెలా అయాడు ? ఏవిధంగాచూచినా గుంటూరు యుద్ధభయమున్న ప్రదేశం కాదాయె. అందులోనూ ఇండియా తూర్పు తీర పట్టణాల్లో అల్లకల్లోలమంతా యీ నెలరోజుల్లోనూ పూర్తిగా అణిగిపోయింది. ఈ పరిస్థితుల్లో అతను 'కాందిశీకుడి'గా వస్తున్నానని రాయటంలోని అంతరార్థమేమిటి ?

ఆ పగలంతా ఆలోచించాను...... ఆమాటకు నాకు నవ్వు వచ్చిందేకాని, అసలు కీలకం ఎక్కడుందో తెలియ లేదు. పోనీ కవిత్వధోరణిని నాకు కాస్త రుచిచూపటానికి ప్రయత్నించాడనుకున్నా—నాబుల్లి బుర్రకు యెక్కని కవిత్వాన్ని నేనెలా అర్థంచేసుకోగలననుకున్నాడు ? ఆ 'కాందిశీకుడు' అనేమాట—ఎన్ని నిఘంటువులు తిరగేసినా, నాకున్న కొద్ది భాషాజ్ఞానాన్ని ఎన్నిదిక్కుల తరచిచూచినా—కనీసం అతని ఉద్దేశపు ఛాయకూడా గ్రహించలేక పొయ్యాను. ఇక లాభంలేదని రెండోమార్గంలేక అతని రాకకోసమే ఎదురుచూడ సాగాను—

సాయంత్రం బండిలో నాకు అంతుపట్టని 'కాందిశీకుడు' దిగనే దిగాడు; తనతోపాటే యిద్దరు లైసెన్సు కూలీ

లకు సరిపడే సామానుకూడా దింపాడు. ఈ బుల్లి సంసారాన్ని చూసేటప్పటికే—కృష్ణమూర్తి నిజమైన కాందిశీకుడుగా తోచాడు. అతను యీ పూను యే వ్యవహారాలమీద వచ్చాడో తెలుసుకునేందుకు యీ సామానేమీ సహాయపడలేదు. ఇంతవరకూ వింటూవచ్చిన 'కాందిశీకుడు' నిజంగానే దర్శనం యిచ్చేటప్పటికి—నా అనుమానాలు ఒకటికి పది అయినయ్.

మామూలు కుశలప్రశ్నలన్నీ అయ్యాక, యీ బండెడు సామానుతోనూ యిల్లు జేరాం.

"ఇల్లంతా ఖాళీగానే వుందే!" అన్నాడు అతను.

"....కాన్పుకు వెళ్ళింది—"

"మంచిదే!" అన్నాడు, నవ్వుతూ.

హోటల్ మెతుకులునంజి, వెన్నెట్లో సిగరెట్లు ముట్టించి లోకాభిరామాయణం పారాయణలో పడ్డాం.

"ఇంతకూ నువ్వు కాందిశీకుడివి ఎలాగయ్యావ్?" అన్నా, ఆమాటకువొచ్చే వ్యాఖ్యానాన్నంతట్నీ తీరిగ్గా జీర్ణించుకునే సమయం ఇదేనని తోచి.

అతను నవ్వి, "అక్కథావిధానం బెద్దియున-" అని ఆగాడు.

వినాలనే కుతూహలం కొద్దీ, "చెప్పు—" అని హెచ్చరించా.

"ఈమధ్య మెడ్రాస్ నుంచి కాందిశీకులు రైళ్లుపట్టకుండా వచ్చారు—జ్ఞాపకం ఉందా?"

"మెడ్రాస్‌నుంచి వచ్చారుకాని, గుంటూరు నుంచి కాందిశీకులేమిటి?" అన్నా, నాకు సరిగ్గా ఎంతవరకూ అర్థమైందో చెప్పుకుంటున్నట్టు.

"....అదే—ఆ మెడ్రాస్ ముఠాలోనేవచ్చి పడ్డాడు!"

"ఎవరూ ?"

"రాఘవరావ్ !"

"ఏఁ రాఘవరావ్ ?"

"నీకు తెలియదు కాబోలు —నేటి సాహిత్యశాఖలో ఇరుక్కున్న వ్యక్తులపేర్లు కాస్తవినన్నా ఉండవాయె !........ సరే—చెప్తాను విను : వాడొక కవి. కవిత్వం ఇక్కడ పొట్ట నింపే వస్తువు కాకపోవటంవల్ల, మెడ్రాస్ జేరి—నానా అవస్థలూపడి ఒక పత్రికాఫీసులో ఎలాగో ఉద్యోగంసంపాయించాడు—"

"ఎడిటరా?" "అదే—ప్రూఫురీడరు—"

"ఉహుఁ........తరువాత?"

"ఏముందీ? విశాఖపట్నం, కాకినాడల్లోపడ్డ బాంబులు ఉత్తరదిశనుంచీ, కొలంబోలో పడ్డబాంబులు దక్షిణ దిశనుంచీ కవిని అదరగొట్టినాయ్. ఈ ప్రాణగండం తప్పించుకునేందుకు, కవిమీద దయదల్చి ఆఫీసువాళ్లు శెలవ ఇచ్చే స్థితిలో లేరు. ఒకొక్కరే రాజీనామాలిచ్చో, చెప్పకుండా చల్లగా జారుకోవటం చూశాక. కవికి మహాపట్టణం మీద ఇన్నాళ్లూవున్న ప్రేమకాస్తా పోయింది. ప్రాణంమీది తీపి

అధికమై, అర్ధరాత్రి ఎవరిచెవినా వెయ్యకుండానే, ఆ చీకట్లో కాందిశీకుల గుంపులో చేరి—గుంటూరు జేరుకున్నాడు—"

ఈ సోదంతా అతను ఎందుకుచెప్తున్నాడో, ఎక్కడో మొదలైన సంభాషణ ఎక్కడకో పోతోందని గమనిస్తు న్నాడో లేదోననే అనుమానం అధికమై, హెచ్చరికగా, "ఇంతకూ అసలు సంగతేమిటి?" అన్నా.

"వచ్చి నాగదిలో బిఛాణా పరిచాడు .... మొదట్లో చాలాకులాసాగా వుంది. వాడితో కలిసి తిరగటమంటేనే సరదాగావుండేది. వాడిఖర్చులన్నీ భరించటంలోని భారాన్నీ మొదట్లో నేనేమీ 'ఫీ' లవలేదు....

ఇదిచూసి ఇంతకుపూర్వంకాల్చే డక్కన్ సిగరెట్లను విసర్జించి సిజర్స్‌లోకి దిగాడు. హోటల్లో స్పెషల్ కర్డ్ లేంది ముద్దదిగదాయె! చీకటి పడగానే ఏసినిమాయో చూడక పోతే నిద్దరపట్టదని పేచీవేసేవాడు. ఏదో మొడార్న్ జీవితానికి అలవాటు పడ్డాడుకదానని వాడికోర్కెల్నిసాగనిచ్చాను..కాని క్రమక్రమంగా వాడు మితిమీరి ఏకుమేకయ్యాడు. తనకున్న కోర్కెల్లో దాపరికాన్ని పూర్తిగావదిలాడు. ఖర్చుభరించటం దుర్భరమైంది. నాకువచ్చే నాలుగొందల రూపాయిల గ్రాసం లోనూ ఏడాదంతా గడవాలాయె! పెళ్లాం బిడ్డలు లేక పోయినా పట్టణంలో ఆమాత్రం ఖర్చుకాకుండా వుం టుందా? వీడికోసమని నాసౌఖ్యాల్ని ఎక్కడ బలిఇచ్చేది?"

"ఇంతకూ ఏమైందీ?"

"అయేందుకు యేముందీ? ఉద్యోగం లేనన్నాళ్లూ వాడికి యీ ప్రపంచంలో వున్న బంధువులఇళ్లూ, స్నేహితుల ఇళ్లూ బీకుపోకుండా తిరిగేశాడు. ఇక నాలుగు రోజులపాటు మెడ్రాసులో స్నేహాన్నినటించిన పాపంవల్ల నేనొక్కణ్ణే వీడికి దొరికాను. మొదట్లో గౌరవంచేత, తరువాత మొహ మాటంవల్లా—రెండు వారాల వరకూ ఓర్చుకున్నాను. వీడేమో వదిలేట్టు కన్పించలేదు. పోనీ వెళ్లిపొమ్మందామా అంటే—మొహాన్న కొట్టినట్లు ఎట్లా చెప్పటం? వాడు నిర్భ యంగావిడిచిన చొక్కాను ఎక్కడపడితే అక్కడేపడెయ్యటం చూస్తే—వాడి జేబులో సెకండ్ హాండ్ పర్సు విలువతప్ప ఇంకేమీ లేదని తేలిపోయింది....'మళ్లీ ఉద్యోగంకోసం ఎక్కడన్నా ప్రియత్నించరాదా?' అన్నాలౌకికంగాఒకనాడు. 'మనకు ఎవరిస్తారు? వెధవఉద్యోగం—పోనిస్తూ'! అన్నాడు. వాడి వాలకంజూస్తే, స్నేహితుడే దొరకాలికాని వాడిఅంతు కనుక్కునే ఉద్యోగమే భూలోకంలో ఎన్నుకోదగ్గదిగా— ఎన్నడో తేల్చుకున్నట్టు కనిపించింది. రెండుమూడు రోజులు దీర్ఘాలోచనచేసి, వీడు మనను వదలడు కనుక, మనమే వీణ్ణి వదలించుకోవటం మంచిదని నిశ్చయించుకున్నా, ఏవో అర్జంటు పనులవంక పెట్టి మరినెలదాకా రావటం పడదని వాడికి నచ్చజెప్పి, మెల్లిగా ఇటుజేరుకునేప్పటికి తలప్రాణం తోకకువచ్చింది. పదిహేను ఇరువైరోజుల వరకూ వాడు నాకోసం గుంటూరులోనే కాచుకోని వుంటాడనే నా నమ్మ కం. ఆ కాందిశీకుడే నన్నొక కాందిశీకుడుగా తయారు చేశాడు—తెలిసిందా?"

నాకు 'కాందిశీకుడు' అనేమాటకు పూర్తిగా అర్థం తెలిశాక, కృష్ణమూర్తితో పాటే నవ్వు తప్పిందికాదు.

2

మొదటి నాలుగైదురోజులూ చాలా కులాసాగా గడిచినాయ్.... ఒకరాత్రి అతను నిద్రపోగానే ఆలోచనలో పడ్డాను.

నెలకువచ్చే ముప్పై రూపాయిల్లోనూ—మా ఆవిడ మందులకూ, మాకులకూపోను—మిగతా పైకం ఒళ్లుదగ్గర పెట్టుకు వాడుకోకపోతే ఇదివరకేవున్న అప్పులు మరికాస్త పెరగటంతప్పదు. ఈఉద్యోగం ఒక్కటే నమ్ముకుకూర్చోవటంవల్ల మరీ జాగర్తతీసుకోవటం అవసరమైంది. ఇలాంటి జీవితంలో ఇంకో స్నేహితుణ్ణి ఎన్నాళ్లని పోషించగలను? పైగా కృష్ణమూర్తి ఉన్నవాడేనాయె! తనపర్సులోంచి కానీకూడా ఖర్చుపెట్టడు; అతన్నిఖర్చుపెట్టనీకపోవటం నాలాంటివాడు తప్పనిసరిగా పాటించాల్సిన అతిథిగౌరవమైంది. మరీ అసలు వున్నదానికన్న నాలుగైదు రెట్లుగా అతనిఎదుట నటించటాన్ని—ఉన్నట్టుండి, ఇప్పుడు తీసెయ్యటం—నన్ను నేను బైటపెట్టుకోవటమే అవుతుంది. ఇలాంటి గౌరవాన్నే మరికొద్దిరోజులు నేనుపాటిస్తే—నాగతేంకాను?

ఇతనిమాటల ధోరణిని పట్టిచూస్తే— ఆ కవిగాడికోసం మరోరెండు వారాలన్నా ఇక్కడ బిఛాణా పరిచేట్టున్నాడు. ఏదైనా ఇతర పనిమీద వచ్చినవాడైతే-పనవగానే వెళ్తాడనే

నమ్మకం వుంది; కాని యేపనీ లేకుండా వచ్చినవాడు ఎన్నాళ్లన్నా ఉండొచ్చు! మరీ అతని సాహిత్య శాఖతో యీ నాలుగైదు రోజుల్లోనూ దొరికిన ఇతర స్నేహితులు అతన్ని ఇప్పట్లో వదిలేట్టు కూడా లేరు!

ఐనా అతను నాకేమంత పెద్దస్నేహితుడు? ఎప్పుడో ఇంకోస్నేహితుడిద్వారా పరిచయమై ఇరవై సాయంత్రాల పాటుకలసి తిరిగిన స్నేహమేనాయె! కాల పరిమితినిపట్టి స్నేహితం బలాబలాలు లేకపోయినా—మా యీ స్నేహం యేమంత చెప్పుకోదగ్గది మాత్రం కాదు. మొదట్లో యీ స్నేహితాన్ని వృద్ధి చేసుకోవాలని వున్నా—పూర్వ స్నేహం యీ అతిథి రూపాన మెడకు చుట్టుకున్నాక—ఆకాస్త అభిలాషా జారుకుంది.

ఐన బంధువుడు వరసాగ్గా వారం రోజులు తిష్టవేస్తేనే ఎంతో కష్టంగా వుంటుంది. ఇక యీ బాదరాయణ సంబంధీకుడు—జబర్దస్తీగా బస్తీ ఖర్చులన్నీ నాకు రుద్దుతూంటే ఎలావుంటుందీ! ఎంతదూరపు బంధువుడైనా—వీధిలోకి ముష్టికి వచ్చినవాడికి చెప్పినట్లుగా 'దయచెయ్యి' అని ఎలాచెప్పగలం! సాంఘికంగా సమానమైన వ్యక్తితో అసలు మామూలు మాటల్లోనే అతిజాగర్త తీసుకోక తప్పదు. ఆ అనసూయాదేవి అతిథుల్తోపడ్డ అవస్తంతా జ్ఞాపకం వచ్చింది.

మొదట్లో అతనిముఖంలో మెరిసే చిరునవ్వుకు నాఒళ్లు ఉప్పొంగేది; కాని ఇప్పుడు అతని ముఖంచూస్తే-

నాదృష్టి పడకుండా చేసుకునే ఉపాయంలేదా అనిపించిచేది. ఈ పాడు స్నేహితం ఎక్కువైనకొద్దీ....అతని మాటలు విని ఆనందించే రోజులుకూడ గడచి పోయినై. ఏదో చెవులున్నయ్ కనుక వింటున్నానే కాని ఆమాటల్ని అర్థంచేసుకునేందుకు కూడా శ్రమ తీసుకోవటంలేదు.

ఆకవి కడుపు చల్లగా—ఇతని భుజాన ఎక్కితే, అదొచ్చి 'ఎలక్ట్రిక్ షాక్' లాగు నామీదపడ్డది. ఇక యీ కాందిశీకుణ్ని ఎలాగైనా వదిలించుకోవాలి....దీనికి ఎక్కువ శ్రమ పడనక్కర్లేదు. ఎందుకంటే, ఒక అతిథి బెడద వదిలించుకునేందుకు, ఇతను యేపనిచేశాడో, అది వచ్చిన నాడే నాకు పాఠంలాగు నూరిపోశాడు. ఇక ఆ సూక్ష్మ మార్గమే నాకు కర్తవ్యం—అంటే రహాదారి!

కాని, ఇతనికన్న తెలివితేటల్తో తప్పించుకోవాలి. ఒకసారి మోసపోయిన వాడికి, అంతకన్న బలమైనమోస మైతేనేకాని పారదు. సరైన నమ్మదగ్గ కారణాల్ని నేను చూపకపోతే, అతను పైకి నమ్మినట్టు నటించినా, లోపల అసలు సంగతి గ్రహించకపోడు. ఊరు వదిలి వెళ్లాలంటే, నాకు ఇంకోచావుకూడా వుంది. కృష్ణమూర్తిలాగు నిరుద్యోగినైతే ఫర్వాలేదు; కాని ఆఫీసులో శెలవు దొరకే మార్గంకూడా వెతుక్కోవాల్సిన బాధ్యత ఒకటి నాకు వుంది.

మరో రెండు రోజుల ఆలోచనతో రెండుపనులూ కలిసివచ్చే పన్నాగం పన్నాను. ఒక టెలిగ్రాంను సృష్టించి,

అందులో మాఅత్తగార్ని టైఫాయిడ్ రోగిగా రంగువేశాను. దాని మహాత్యంవల్ల ఆఫీసులో అరనెల శెలవు దొరికింది.

కాస్త విచారకరమైన మొహంవేసి, కృష్ణమూర్తికి టెలిగ్రాం చూపాను.

"ఐతే ఎప్పుడు వెళ్తావ్?" అన్నాడు, అతను.

"సాయంత్రం బండికి—"

"నేనూ వెళ్తాను—"

"ఇంకోవారం ఉండు; బహుశా అప్పటికి వచ్చేస్తాను—" అన్నాను, మర్యాదకోసం, అన్నాక 'సరే' నంటాడేమోనని నా గుండెల్లో రాయిపడ్డది.

"కాదులే .... టైఫాయిడ్‌గా! బాగా తగ్గేదాకా వుండకపోతే యేంబాగుంటుంది?"

"మరి నువ్విప్పుడు ఎక్కడికి వెళ్తావ్?"

"ఇంకో స్నేహితుడి దగ్గరికి"

చివరకు తప్పని సరిగా ఒప్పుకున్నట్టు తలూపాను.

నాకూ ఇంకోస్నేహితుణ్ని వెతుక్కోవాల్సిన అవసరం ఉండనేవుంది, . ఆనిర్భాగ్యుణ్ని కూడా త్వరలోనే తేల్చుకున్నాను!

సాయంత్రం రైలెక్కాను. బండి బయలుదేరింది కాని, నేనొక కాందిశీకుణ్నయ్యాననీ, నా నిర్భాగ్య స్నేహితుడు కూడా మరో కాందిశీకుడుగా నామూలాన తయారౌతాడనీ ఆలోచించనేలేదు.

— ఆగస్టు, 1948